

Saogalemu o meai i le fale talu mai le Afā Gabrielle

Ua saunia i le pepa faamatala lenei faamatalaga i le saogalemu o meai mo tagata faatau ma le mamalu o le atunuu na afaina i lologa ma le motusia o le eletise talu ai le Afā Gabrielle.

Aua le taumafaina meai na faaleagaina i lologa

- E mafai na filogia lologa i suavai vale; siama, ma manu ninii; o vaillau oona e pei o vaillau e faga ai manu faalafuā, uamea mamafa, ma oloa suauu; ma meafaitino e pei o tioata ma otaota.
- Talu ai tulaga nei, aua le taumafaina meai na afaina i lologa. O meai uma na faaleagaina (e ese ai meai tuu apa) e tatau na tiai, e aofia ai soo se mea e mimilo le tapuni pe na teu i containers.
- O meai tuu apa e lei tatalaina ma e lei faaleagaina e tatau na faatoaga na fufulu lelei i le vai ma le fasimoli faatoa tatala ai lea. Faamago lelei pe afai e uma toe teu e lē elea ai. Tiai apa meai ua māomo, aemaise i augutu, po o le elea leaga.
- Afai na avatu se meai, ia e iloa lelei le mea na avatu ai ma e le o ni meai na foai fua atu na faaleagaina i lologa.

Toe faamalo i le pusa'aisa

A toe faaola atu le eletise, toe siaki meai na faamalo i le pusa'aisa.

- Afai e te vaai atu o lo o malo lava meai (mo se faataitaiga, o e iloa atu aisa) ma e lē o masae le pepa o ufiufi ai pe e lei tatalaina, o lona uiga e mafai na toe faamalo i le aisa.
- E le tatau na toe faamalo i le pusa'aisa meai na faavaivai.
- E lei se afaina o le faaoga o meai na faavaivai pe afai o lelei ma e lē o manogi leaga. Toe tuu i le pusa'aisa seia lata i le taimi e faaoga pe faavela ai.

Motusia o le eletise: Faaogaina o meai na tuu i le pusa'aisa ma le pusa'aisa taatia

A motusia le eletise, vaai gaoiiga nei e te lē ma'i ai mai meai ua leaga:

- Taumafa muamua meai ua lata na uma le aogā – e pei o falaoa, aano fasi, salaki, ma meai fai i le susu – auā e vave na leaga faatusa i meai e tuai na pala.
- A o motusia le eletise, tatala teisi le pusa'aisa/pusa'aisa taatia e umi ai na malūlū meai. Pe ā ma le 4 itula le umi e malūlū ai pe a lē tatalaina le pusa'aisa.
- E umi atu na malūlū pusa'aisa taatia pe afai o tumu (2-4 aso) faatusa i pusa'aisa taatia na o le 'afa o tumu (1-2 aso). O le mea lena e sili ai le taatia ai pea o meai i le pusa'aisa taatia mo le umi e aogā ai.
- Faamulimuli lava le faaoga o meai tuu apa ma meai teu i le kapoti e tuai na pala.

Meaai mai lau togalaau aina

- Afai e fai sau togalaau aina, aua e te tausami i fualaau faisua po o fualaauaina na lofia i lologa.
- Faamamā ese otaota mai lau togalaau aina ma faga i le vailaau tipolo, pe a maua.
- O mea e aina na faaleagaina i timuga, ma e lei lofia i lologa, e tatau na fufulu mamā faatoa faaoga ai.

Tautuana ia mamā lelei mea e kuka ma gaosia ai meaai

Faatoaga le faamamā o mea e kuka ma gaosia ai meaai mai tulaga e masani ai mo lou saogalemu faapea lou aiga.

- Fufulu mamā ou lima i taimi uma, ma afai e mafai solo mago a o lei lotea meaai – afai ua utiuti le suavai, faatumu se ipu i vai ma liligi i ai se vailaau faamamā.
- Vaai po o mamā mea uma i le umukuka ma fola elote ai meaai ona faatoa faaoga lea faapena foi pe a uma.
- Faavela lelei meaai.

Tausisia o le suavai mamā

Vaai mo ni lapataiga tau lotoifale mo le faapuna o le vai. E moomia le suavai mamā e kuka ai au meaai, fufulu ai ipu, ma ou lima.

Afai e lē o maua atu se suavai mamā:

- E leai se afaina o lou faaogaina o le vai mai le tane vai mo le vai mafanafana o le fale, po o le tane o le falelēta'ua – pe afai e leai ma se vailaau faamamā mo le falelēta'ua – po o fagu vai.
- Faapuna pe faamamā i se mea le vai a o lei faaogaina mo le gaosiga o meaai e taofia ai le pepesi ma lē sao ai siama i meaai. Toe faapuna le vai pe afai e lei faaogaina i totonu o le 24 itula.
- Afai e lē o mafai na faapuna le vai, faaoga fualaau e faamamā ai po o vailaau faamamā e mautinoa ai o saogalemu. Faatulutulu i ai le 5 tulutulu o vailaau faamamā mo le tasi lita vai (po o le 'afa sipuniti mo le 10 lita) ma taatia ai mo le 30 minute. Aua le faaogaina vailaau faamamā ua tuu i ai mea faamanogi po o isi mea e faaumiumi ai le aogā – o ituaiga mea nei e mafai na mama'i ai tagata.

Lafoaia o meaai

Tiai pe afai e te le o mautinoa. E lē toe aogā na faaoga meaai uma e vave na pala pe afai ua oo i se tulaga e ola ai siama ma onā ai.

- Ua manogi leaga po o le ese o foliga o meaai na teu i le pusa'aisa, pusa'aisa taatia po o le kapoti? Ua sui le lanu ma pei ua legalegā? Afai o lea, o lona uiga ua le toe aogā ma ua tatau na tiai.
- Tiai meaai uma (se'i vagana meaai tuu apa) ma vaiinu na leaga i lologa, e aofia ai fagu e mimilo le tapuni po o mea na tuu i containers.
- Tuu meaai ua leaga i taga pepa lapisi e lē lata atu ai isumu ma lago.

Fagotaina o meaai sami

- Taumafai e aua le fai figota ola mai le gataifale i le faatoa uma o se tau loulouā auā e maualuga lamatiaga e ono faaleagaina ai mai vaitimu po o suavai vale mai paipa ua pāpā.
- Aua le avea i'a ua pepē po o atigi figota na sua atu e galu, tusa lava pe fou i lau vaai, e lē mafai ona lē afaina i siama.

Mo nisi faamatalaga

www.mpi.govt.nz/funding-rural-support/adverse-events/food-safety-in-natural-disasters-and-emergencies/

O le saogalemu o meaai ua na o se tasi mai le mau laasaga mo le tausisia o le saogalemu a o fetaia'i po o le uma ai o se faalavelave faafuasei. E maua le tele o isi faamatalaga i gaiogiga e fai mai le Civil Defence. Tagai i le www.civildefence.govt.nz/